

اظهار نظر کارشناسی درباره: طرح حذف «رأی ممتنع» از فرایند رسیدگی‌ها و رأی‌گیری مجلس

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۲۰۵۸۰

کد موضوعی: ۲۴۰

دوره دوازدهم - سال اول

ثبت ۲۷۶

عنوان گزارش: اظهار نظر کارشناسی درباره: «طرح حذف «رأی ممتنع» از فرایند رسیدگی‌ها و رأی‌گیری مجلس»

نوع گزارش: طرح/لایحه ، نظارتی ، راهبردی ، پیش‌نویس قانونی

نام دفتر: مطالعات حقوقی (گروه حقوق اساسی و اسناد بالادستی)

تهیه و تدوین کنندگان: روح اله مکارم، امین پژمان

مدیر مطالعه: امین پژمان

ناظران علمی: جلیل محبی، احمد حکیم جوادی

اظهار نظر کنندگان: حمیدرضا گرامی پور، محمد صالحی

صفحه‌آرا: نرجس امیراحمدی

واژه‌های کلیدی:

۱. رأی ممتنع

۲. الگوی رأی‌گیری

۳. قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی

تاریخ شروع مطالعه: ۱۴۰۳/۱/۱۷

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۱/۱۹

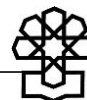
به نام خدا

فهرست مطالب

۱	چکیده
۱	خلاصه مدیریتی
۲	۱. مقدمه
۲	۲. پیشینه
۲	۲-۱. سوابق مطالعاتی
۲	۲-۲. سوابق تقنینی
۳	۳. اظهار نظر کارشناسی
۶	۴. جمع بندی و پیشنهادها
۶	منابع و مآخذ

فهرست جداول

۲	جدول ۱. تحلیل پیشینه پژوهشی
۳	جدول ۲. تحلیل پیشینه تقنینی

اظهارنظر کارشناسی درباره: «طرح حذف رای ممتنع از فرایند رسیدگی‌ها و رأی‌گیری‌های مجلس»

چکیده

طرح حذف رأی ممتنع از فرایند رسیدگی‌ها و رأی‌گیری‌های مجلس» به شماره ثبت ۲۷۹ در دوره دوازدهم قصد دارد که این امکان را از قانون آیین‌نامه داخلی مجلس حذف نماید. این نوشتار با تبیین موضوع و بررسی مزایا و معایب آن به روش توصیفی و تحلیلی با استفاده از منابع کتابخانه‌ای بررسی می‌کند که تحدید رأی ممتنع موجب تسهیل فرایندهای رسیدگی در مجلس و ترغیب نمایندگان به تلاش کافی به منظور اعطای رأی موافق یا مخالف بوده اما نمی‌توان به به بار سیاسی رأی ممتنع بی توجه بود که حذف آن منجر به ایجاد محدودیت در اظهارنظرات سیاسی نمایندگان می‌شود و نیز برای مواردی که علیرغم تلاش کافی به حجیت نمی‌رسد وجود آن لازم است. بنابراین به این نتیجه رهنمون می‌شود که با کاهش دامنه آرای ممتنع به موضوعات نظارتی و حذف امکان رأی ممتنع به موضوعات تقنینی و نیز تغییر تعبیر «موافق و مخالف» در قانون آیین‌نامه داخلی مجلس به «موافق و عدم موافق» به منظور حفظ موازین برای نمایندگانی که علیرغم تلاش کافی به حجیت نرسیده‌اند می‌تواند راهکار مناسبی باشد.

خلاصه مدیریتی

طرح حذف رأی ممتنع از فرایند رسیدگی‌ها و رأی‌گیری‌های مجلس» به شماره ثبت ۲۷۹ در دوره دوازدهم قصد دارد که این امکان را از قانون آیین‌نامه داخلی مجلس حذف نماید. این نوشتار با تبیین موضوع و بررسی مزایا و معایب آن به روش توصیفی و تحلیلی با استفاده از منابع کتابخانه‌ای بررسی می‌کند که تحدید رأی ممتنع موجب تسهیل فرایندهای رسیدگی در مجلس و ترغیب نمایندگان به تلاش کافی به منظور اعطای رأی موافق یا مخالف بوده اما نمی‌توان به به بار سیاسی رأی ممتنع بی توجه بود که حذف آن منجر به ایجاد محدودیت در اظهارنظرات سیاسی نمایندگان می‌شود و نیز برای مواردی که علیرغم تلاش کافی به حجیت نمی‌رسد وجود آن لازم است. بنابراین به این نتیجه رهنمون می‌شود که با کاهش دامنه آرای ممتنع به موضوعات نظارتی و حذف امکان رأی ممتنع به موضوعات تقنینی و نیز تغییر تعبیر «موافق و مخالف» در قانون آیین‌نامه داخلی مجلس به «موافق و عدم موافق» به منظور حفظ موازین برای نمایندگانی که علیرغم تلاش کافی به حجیت نرسیده‌اند می‌تواند راهکار مناسبی باشد.

نقاط قوت طرح عبارت است از:

۱. تسهیل فرایندهای رسیدگی در مجلس
۲. ترغیب نمایندگان به تلاش کافی به منظور اعطای رای موافق یا مخالف

نقاط ضعف طرح عبارت است از:

۱. عدم توجه به بار سیاسی رأی ممتنع و ایجاد محدودیت در اظهارنظرات سیاسی نمایندگان
۲. ایجاد محدودیت برای نمایندگانی که علیرغم تلاش کافی به حجیت نرسیده‌اند.

پیشنهادهای مرکز پژوهش‌ها

۱. کاهش دامنه آرای ممتنع به موضوعات نظارتی و حذف امکان رای ممتنع به موضوعات تقنینی
۲. تغییر تعبیر «موافق و مخالف» در قانون آیین‌نامه داخلی مجلس به «موافق و عدم موافق» به منظور حفظ موازین برای نمایندگانی که علیرغم تلاش کافی به حجیت نرسیده‌اند

۱. مقدمه

در قانون آیین‌نامه داخلی مجلس امکان اعلام رای ممتنع وجود دارد. اگرچه این قانون در خصوص نحوه احتساب آراء ممتنع ساکت است اما رویه عملی مسلم در مجلس شورای اسلامی اینگونه است که آراء ممتنع، در کنار حاضرانی که در رای‌گیری مشارکت نمی‌کنند، در زمره آراء مخالفان قرار می‌گیرد. لذا با توجه به نتیجه عملی یکسان اعلام رای ممتنع با رای مخالف، طراحان «طرح حذف رأی ممتنع از فرایند رسیدگی‌ها و رای‌گیری‌های مجلس» (به شماره ثبت ۲۷۶) رای ممتنع را زائد می‌شمارند و پیشنهاد حذف این امکان را ارائه کرده‌اند. در این نوشتار کوشیده شده است تا ضمن احصای نقاط مثبت و منفی این موضوع مورد تحلیل و ارزیابی قرار گیرد.

۲. پیشینه

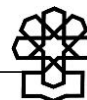
۱-۲. سوابق مطالعاتی

جدول ۱. تحلیل پیشینه پژوهشی

ردیف	عنوان گزارش	سال انتشار	شماره	نام دفتر/سازمان/انهاد	توضیحات
۱	مقاله ابعاد فقهی و حقوقی «رای ممتنع» در مجلس شورای اسلامی	۱۴۰۳ بهار	شماره ۴۳ پیاپی	فصلنامه دانش حقوق عمومی	

۲-۲. سوابق تقنینی

بستر ارائه رای ممتنع در نظام حقوقی حاکم بر مجلس در ایران سابقه طولانی دارد و به قبل از انقلاب بازگشت می‌کند و پس از انقلاب نیز این رویه در قوانین آیین‌نامه داخلی مجلس ادامه پیدا کرده است.

جدول ۲. تحلیل پیشینه تقنینی

ردیف	نام سند (قانون.../تصویبنامه.../..)	مرجع تصویب	تاریخ تصویب	شماره ماده / صفحه	نکات برجسته / نقاط ضعف و قوت / پیامدهای اجرا
	قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی	مجلس شورای اسلامی	۱۳۷۹	مواد ۱۱۹، ۱۲۱ و تبصره آن	تاکید بر امکان اعلام رای ممتنع در رای گیری الکترونیکی و با ورقه در مجلس شورای اسلامی
	قانون شفافیت قوای سه گانه، دستگاه‌های اجرایی و سایر نهادها	مجلس شورای اسلامی	۱۴۰۳	ماده ۳ و تبصره ۲ آن	بیان ضرورت انتشار کلیه آرای مخالف، موافق و ممتنع در فرایندهای رای گیری

۳. اظهار نظر کارشناسی

رای ممتنع در معنای عام عبارت است از عملی مبنی بر انصراف یا خودداری از چیزی به خصوص رأی دادن. بنابراین می‌توان کسی را که در جلسه حاضر است و از رأی دادن مثبت یا منفی خودداری می‌ورزد، نماینده‌ای دارای رأی ممتنع نامید. بنابراین آرای ممتنع شامل آرای سفید یا نانوشته‌ای است که نماینده با وجود شرکت در جلسه از دادن رأی خودداری می‌کند [1]. در واقع رأی ممتنع فرصتی را برای رأی‌دهندگان به هنگام تصویب و ارزیابی پیشنهادهای رسمی ایجاد می‌کند که گزینه‌ای غیر از «آری» یا «خیر» را انتخاب کنند، بنابراین رأی ممتنع همان گونه که در انتخابات مردمی وجود دارد، در نهادهای تصمیم‌گیری همچون مجالس قانون‌گذاری، دادگاه و هیأت مدیره شرکت‌ها نیز رخ می‌دهد [2].

رای ممتنع در برخی حالات اثر قابل توجهی دارند. چنان که گاه به دلیل فراروانی آرای ممتنع یا کمی تعداد اعضا این آرا نقش سرنوشت‌ساز پیدا می‌کنند. از جمله هنگام قانونگذاری‌های آزمایشی در کمیسیون‌های داخلی مجلس شورای اسلامی یا هر گونه رأی‌گیری درون کمیسیون‌ها، که تعداد کمی از نمایندگان در آن حضور دارند [3]. هم چنین رای ممتنع در مواردی که عدم رد به منزله تصویب تلقی شده است، معنای دیگری غیر از مخالفت پیدا می‌کند. به عنوان مثال وفق ماده (۳۲) قانون آیین‌نامه داخلی در فرایند رسیدگی به اعتبارنامه نمایندگان، عدم رد گزارش کمیسیون تحقیق به منزله تصویب اعتبارنامه انگاشته می‌شود.

عدم نگاه مثبت در اندیشه اسلامی به رای ممتنع در نظر سایر علمای اسلامی نیز به چشم می‌خورد. به عنوان مثال اعلام فتوای حرمت رای ممتنع از سوی مجلس علمای اندوزی قابل ذکر است. در انتخابات عمومی اندوزی سال ۲۰۰۹ جنبشی برای اعلام رای ممتنع^۱ شکل می‌گیرد. مجلس علمای اندوزی (MUI) برای جلوگیری از افزایش پدیده رای ممتنع در این انتخابات، این عمل را حرام اعلام کرد. مجلس علمای اندوزی برای این فتوا ادله زیر را اقامه کرده است:

- الزام مسلمانان به انتخاب رهبرانی که دارای معیارهای خاص اسلامی مانند صداقت و پاسخگویی است.
- پرهیز از رای دادن، روند دموکراتیک، توسعه ملی و استقرار حکومتداری خوب را تضعیف می‌کند.

۱. Golput: این واژه اصطلاحی در زبان اندوزیایی است که از ترکیب «golongan putih» به معنای گروه سفید گرفته شده است. این واژه به اعلام رای ممتنع یا عدم شرکت در انتخابات اشاره دارد

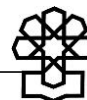
اگرچه منتقدانی، از جمله سازمانهای بزرگ اسلامی، تاکید کردند که رأی دادن یک حق داوطلبانه قانون اساسی در اندونزی است و هیچ عواقب قانونی برای ممتنع وجود ندارد. با این حال این فتوا منعکس کننده بافت سیاسی-اجتماعی گسترده تر است که در آن رأی ممتنع نه تنها به عنوان یک عمل سیاسی بلکه به عنوان یک مسئله اخلاقی و مذهبی نیز دیده می شود [۴].

در مجلس سوئد به عنوان یک نظام پارلمانی، چهار گزینه برای اعلام نظر نسبت به پیشنهادها وجود دارد: «موافق»، «مخالف»، «ممتنع» و «غائب». لذا در سوئد اعلام رأی ممتنع یک تصمیم فعالانه است و با عدم حضور در رأی گیری تفاوت دارد. تجزیه و تحلیل آرای صادره در بازه زمانی ۱۷ ساله مجلس سوئد نشان میدهد که نمایندگان مجلس سوئد برای به حداکثر رساندن نفع خود در مقابل حزب، رأی دهندگان و عقاید خود در روند مجلس از رأی ممتنع استفاده می کنند. میزان رأی ممتنع در پارلمان سوئد ارتباط مستقیم با قبول یا رد پیشنهادها و گزینه‌های احزاب اکثریتی پارلمان‌ها دارد. به عبارت دیگر میزان فزاینده رأی ممتنع در پارلمان نشان دهنده عدم تأیید یا رد پیشنهادها و گزینه‌های حزب اکثریت در پارلمان است [۵].

در مجلس عوام انگلستان اصطلاح پارلمانی «تقسیم» وجود دارد که هنگام رأی گیری استفاده می شود. اعضای مجلس علاوه بر اینکه آرای آنان له یا علیه موضعی ثبت می شود، خود نیز به یکی از سمت های مجلس می روند و در نتیجه دو دسته میشوند که در یک گوشه موافقان طرح و در گوشه دیگر مخالفان طرح یادشده صف آرای می کنند. هنگامی که نماینده‌ای رأی ممتنع خود را اعلام می کند نباید این رأی را در زمره آرای مثبت یا منفی تلقی کرد؛ بلکه اصلاً نماینده یادشده رأی نداده است و در واقع به معنای عدم رأی بدون جهت گیری خاص یعنی مثبت و منفی است. در این مجلس کسی نمی تواند به عنوان رأی ممتنع ثبت نام کند. اما می تواند روی کرسی بنشیند و طی «تقسیم» به هیچیک از دسته‌های نمایندگان مخالف و موافق ملحق نشود که این دلالت بر ممتنع بودن دارد (Freixas, 2012: 93). شایان ذکر است که از منظر حقوق تطبیقی اصول اولیه و کلاسیک حاکم بر رأی ممتنع دلالت بر شمارش رأی ممتنع بدون احتساب آن در زمره آرای منفی یا مثبت دارد. با این حال این اصول به تدریج و بنا به نظام‌های مختلف اداره پارلمان‌ها و آیین‌های تصمیم گیری متفاوت شده است.

رأی ممتنع^۱ یکی از اقسام آرای است که در مجلس شورای اسلامی استفاده می شود. این رأی در کنار رأی مثبت یا منفی معنا می یابد و در آن فرد از موافقت یا مخالفت خودداری می کند. اهداف متفاوتی از به کارگیری رأی ممتنع مدنظر است. برخی از این موارد به شرح زیر است:

- گاهی افراد نمی خواهند مستقیماً در نتیجه نهایی تأثیر بگذارند و به نوعی اعلام بی طرفی نمایند. مثلاً در هنگام رأی گیری در خصوص مسائل مهم سیاسی یا اجتماعی، ممکن است برخی از نمایندگان برای اعلام بی طرفی رأی ممتنع دهند. این اعلام بی طرفی می تواند به جهت جلوگیری از تضاد با سیاست‌های حزبی یا انتظارات رأی دهندگان یا حتی عدم اهمیت موضوع از نظر رأی دهنده باشد.

• گاهی افراد ممکن است نسبت به موضوع بی‌نظر باشند. بدین صورت که این اشخاص بعد از تحقیق و جستجوی لازم به نتیجه نمی‌رسند و اعلام رای ممتنع می‌کنند.

• گاهی افراد به دلیل کمبود اطلاعات یا عدم کوشش کافی برای دریافت تحلیل که به دلایل مختلفی اعم از اشتغال فراوان رخ می‌دهد، رای ممتنع می‌دهند.

باید میان بار حقوقی و بار سیاسی رأی ممتنع تفکیک قائل شد. رأی ممتنع از حیث حقوقی عملاً با عدم مشارکت در رأی‌گیری یا رأی مخالف تفاوتی ندارد اما از حیث سیاسی در برخی موارد نوعی اظهارنظر یا کنش سیاسی تلقی می‌شود که معنای آن از منظر افکار عمومی متفاوت از عدم مشارکت یا غیبت یا رأی مخالف است.

با این استدلال نمی‌توان رأی ممتنع را از اساس نفی کرد چرا که در برخی موارد به دلیل نرسیدن به حجیت علیرغم تلاش کافی یا برای نوعی کنش سیاسی می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد. در همین راستا مقام معظم رهبری در سال ۱۳۹۲ در دیدار نمایندگان مجلس چنین فرمودند:

«وقتی که لایحه به کمیسیون داده میشود و در معرض دید این نماینده قرار میگیرد، گاهی با این لایحه مثل یک کار مربوط به شخص خود رفتار میکند؛ دقت میکند، مطالعه میکند، تحقیق میکند، با کارشناس می‌نشیند مباحثه میکند، مطلب را در ذهن خود به صورت محقق ترسیم میکند؛ گاهی هم نه، لایحه می‌آید یا مثلاً طرحی در مجلس می‌خواهد تصویب شود، این نماینده خیلی محتوای لایحه و طرح را نمیداند، خیلی احساس مسئولیت نمیکند، رسیدگی نمیکند؛ نه در کمیسیون، نه در صحن مجلس. این رأی «آری» یا «نه» او به یک چنین لایحه یا طرحی، خالی از شبهه نیست؛ رأی ممتنع او هم خالی از شبهه نیست. ما که نیامدیم اینجا بنشینیم رأی ممتنع بدهیم؛ ما آمده‌ایم بگوئیم این بشود، این نشود. رأی ممتنع مال آنجائی است که انسان زحمت خودش را کشید، کار خودش را کرد، بالاخره ذهنش به جایی نرسید؛ خوب، اینجا البته انسان رأی ممتنع میدهد؛ مثل فقیه و مجتهدی که زحمت خودش را میکشد، به منابع مراجعه میکند، ادله‌ی اجتهادی و ادله‌ی فقاهتی را می‌بیند، بعد ذهنش به جایی نمیرسد؛ میگوید خوب، اینجا احتیاط کنید؛ میگوید من رأی ندارم، فتوا ندارم. رأی ممتنع مال اینجا است؛ اما اینکه ما مطالعه نکنیم، کار نکنیم، بعد برای اینکه خودمان را اسیر «آری» یا «نه» بی‌دلیل و غیر مستند نکرده باشیم، میگوئیم خیلی خوب، ما رأی ممتنع میدهیم! این نمیشود. پس یکی از کارهای بسیار مهم و لازم و اصلی در مجلس، همین کار بر روی لوایح است؛ چه لوایحی که دولت می‌فرستد، چه طرحهائی که خود شما در مجلس آنها را تنظیم میکنید. واقعاً باید کار شود. هر کس اگر اهل اجتهاد در این فن است، به صورت اجتهادی؛ و اگر چنانچه خودش صاحب رأی نیست، با مشاوره گرفتن از این و آن، به یک نتیجه‌ی قطعی برسد؛ این یکی از کارهای بسیار اساسی است».

با این حال رأی ممتنع می‌تواند مجرای باشد برای عدم کوشش کافی جهت رسیدن به نظر کارشناسی که به دلیل اشتغال فراوان و دلایلی نظیر آن می‌تواند صورت گیرد. همچنین موجب کاهش قاطعیت و سرعت در تصمیم‌گیری خواهد بود که امروز از ضروریات اداره کشور است.

رهبر انقلاب در ۱۸ اسفند ۱۴۰۳ در دیدار مسئولان نظام چنین بیان می‌کنند:

«یک نکته‌ی مهم دیگری که در کارهای ما، از جمله در مسئله‌ی اقتصاد تأثیر اساسی دارد، سرعت عمل است. ما بطیء حرکت میکنیم، کند کار میکنیم... فاصله‌ی بین فکر و تصمیم، بین تصمیم و اجرا، بین اجرا و نتیجه، خیلی زیاد است؛

این را باید به سرعت عمل [کرد]... متأسفانه دیده شده که بعضی از مدیران ما فکر میکنند که بی‌خطرترین کار، تصمیم نگرفتن است؛ چون تصمیم‌گیری احتمال اشتباه و خطر و بعد یقه‌گیری و مچ‌گیری و مانند این چیزها دارد دیگر؛ پس کار بی‌خطر این است که انسان تصمیم نگیرد، دنباله‌ی کارها را [نگیرد]. اینکه ما تصور بکنیم، برای آسودگی خیالمان خیلی حرص نزنیم، جوش نزنیم، دنبال کار نرویم، حالا شد شد [نشد نشد]، جزو خطرناک‌ترین فکرها است. خدای متعال از ترک‌فعل‌ها هم سؤال میکند؛ سؤال الهی فقط مربوط به فعل نیست، مربوط به ترک فعل هم هست.»

۴. جمع‌بندی و پیشنهادها

بنابر آنچه بیان شد علیرغم آنکه حذف رأی ممتنع موجب تسهیل فرایندهای رسیدگی در مجلس و ترغیب نمایندگان به تلاش کافی به منظور اعطای رأی موافق یا مخالف بوده اما نمی‌توان به به بار سیاسی رأی ممتنع بی‌توجه بود و حذف آن منجر به ایجاد محدودیت در اظهارنظرات سیاسی نمایندگان می‌شود. همچنین برای مواردی که علیرغم تلاش کافی به حجیت نمی‌رسد وجود آن لازم است. بنابراین راهکار مناسب آن است که دامنه آرای ممتنع به موضوعات نظارتی - که بار سیاسی بیشتری دارد - اختصاص یابد و امکان رأی ممتنع به موضوعات تقنینی حذف شود. همچنین پیشنهاد می‌شود تعابیر «موافق و مخالف» در قانون آیین‌نامه داخلی مجلس به «موافق و عدم موافق» - به منظور حفظ موازین برای نمایندگانی که علیرغم تلاش کافی به حجیت نرسیده‌اند - تغییر کند. با این حساب، رأی مخالف اساساً وجود ندارد بلکه با توجه به اینکه هدف اصلی رأی‌گیری در مجلس «موافقت» با یک موضوع است، نمایندگان به دو دسته «موافق» و «غیرموافق» (اعم از مخالف، ممتنع، عدم مشارکت و نظایر آن) تقسیم می‌شوند.

منابع و مأخذ

- [1]- Home Affairs Department (2006), Further Interpretation of the Term “Majority” – How Abstention Votes should be Counted, LC Paper No. CB(2)954/05-06(01).
- [2]- Hayden, Grant M, (2010), “Abstention: The Unexpected Power of Withholding Your Vote”, CONNECTICUT LAW REVIEW, Vol. 43, No. 2, pp: 585- 615
- [۳]- قائمی خرق، سید محسن؛ درخشان، داور. (۱۴۰۳)، ابعاد فقهی و حقوقی «رای ممتنع» در مجلس شورای اسلامی، فصلنامه دانش حقوق عمومی، بهار ۱۴۰۳، صص ۱۸۴-۱۵۳.
- [۳]- قائمی خرق، سید محسن. (۱۳۹۹)، رویکرد فقهی به رای ممتنع، فصلنامه دانش حقوق عمومی، تابستان ۱۳۹۹، شماره ۲۸، صص ۹۱-۱۱۲.
- [4]- Ulum, Bahrul. (2009), FATWA OF THE COUNCIL OF THE INDONESIAN ULAMA ONGOLPUT(VOTE ABSTENTION): A Study of Contemporary Islamic Legal Thought in Indonesia, UIN Sumatera Utara, pp 406-391.
- [5]- Willumsen, David and Öhberg, Patrik, Strategic Abstention in Parliamentary Voting (2012). EPSA 2013 Annual General Conference Paper 804, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2225149>

گزیده سیاستی

در خصوص طرح حذف رأی ممتنع از فرایند رسیدگی‌ها و رأی گیری مجلس (ثبت ۲۷۶) پیشنهاد می‌شود دامنه آرای ممتنع به موضوعات نظارتی اختصاص یابد و امکان رأی ممتنع صرفاً در موضوعات تقنینی حذف شود. همچنین تعابیر «موافقت و مخالفت» در قانون آیین‌نامه داخلی به «موافقت و عدم موافقت» تغییر کند.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵ ۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc.majles.ir